УНИВЕРСИТЕТ
ПО АРХИТЕКТУРА
СТРОИТЕЛСТВО
И ГЕОДЕЗИЯ

бул. „Хр. Смирненски“ № 1, 1046 София
тел.: +359 884 951 079
e-mail: office_far@uacg.bg; https://uacg.bg
АРХИТЕКТУРЕН ФАКУЛТЕТ

УНИВЕРСИТЕТ
по Архитектура, Строителство и Геодезия
1046 София, бул. "Хр. Смирненски" №1
Регистрационен индекс и дата
451/18.09.2025г.

СТАНОВИЩЕ

ОТ: **проф. д-р арх. Йорданка КАНДУЛКОВА**,
катедра „История и теория на архитектурата", Архитектурен факултет, УАСГ

ОТНОСНО: дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление 5.7. Архитектура, строителство и геодезия, научна специалност „Опазване, реставрация и адаптация на паметниците на архитектурата“ на тема

„КАМЪКЪТ В НЕДВИЖИМОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО НА БЪЛГАРИЯ. АРХИТЕКТУРНО-КОНСЕРВАЦИОННА ПРОБЛЕМАТИКА“

АВТОР: **арх. Александра Вадинска,**
докторант към катедра „История и теория на архитектурата“, зачислена със заповед № 403 / 26.03.2015г.в редовна форма на обучение, преминала в задочна форма на обучение със заповед № 856 / 15.10.2018 и отчислена с право на защита със заповед № 893 / 16.12.2021г.

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ: проф. д-р арх. Йорданка КАНДУЛКОВА

Настоящото становище е изготвено на основание заповед №483/10.07.2025г. на ректора на УАС за назначаване на научното жури и взетите решения на неговото първо заседание от 18.07.2025 г..

I. СВЕДЕНИЯ ЗА ДОКТОРАНТА.

Арх. Александра Вадинска е възпитаник на Архитектурния факултет на Университета по архитектура строителство и геодезия. Дипломира към катедра „История и теория на архитектурата" по специалност „Архитектура“ през 2005 г. Дипломният ѝ проект е отличен с наградите на Съюза на архитектите в България (голямата награда за 2006г.), на Фондация „Ромуалдо дел Бианко", Италия (в онлайн конкурс за 2006г. - първо място) и на Българския национален комитет на ИКОМОС. Във връзка с последната провежда стаж по специалността в Археологически център Пресидио, Съединени американски щати.

В периода 2009-10г. завършва курса към НИНКН и ECOLE DE CHAILLOT за архитекти по опазване на архитектурното наследство. От 2015 г. до 2021 г. е зачислена като докторант към катедра „История и теория на

архитектурата“ в УАСГ по докторска програма „Опазване, реставрация и адаптация на паметниците на архитектурата“. В периода 2019-23 надгражда професионалните си познания чрез участие в Лятна работилница на SPAB (Society for the Protection of Ancient Buildings / Общество за опазване на старите сгради) в абатство Боксли, Великобритания.

Професионалният ѝ опит е свързан с проектантска практика в различни архитектурни бюра в България и Великобритания, изследователска дейност в Националния институт за недвижимо културно наследство, преподавателска дейност в УАСГ и участие в проект на община Медуей за историческата зона на с. Ъпнор / Upnor, Великобритания.

Член е на: Камара на архитектите в България (КАБ) с пълна проектантска правоспособност (от 2006 г.); ИКОМОС-България (2005-15 г.); Кралски институт на британските архитекти / Royal Institute of British Architects (RIBA), Великобритания (от 2020 г.) и SPAB (Society for the Protection of Ancient Buildings / Общество за опазване на старите сгради), Великобритания. Регистрирана е с право да използва професионалната квалификация „архитект“ на територията на Великобритания. Вписана е в Регистъра по чл. 165, ЗКН към Министерство на културата на лицата с право на работа по проекти за консервация и реставрация на недвижимото културно наследство.

В периода на академичната си подготовка и след това арх. Александра Вадинска демонстрира осъзнат и устойчив интерес към опазване на културното наследство и амбиция за непрекъснато надграждане на професионалните си знания и умение в тази област.

II. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.

1. Обем и структура на дисертационния труд.

Дисертационният труд е представен в един том с обем от 326 страници, включващ основен текст (290 стр.), три приложения и библиография, наброяваща 243 заглавия от нормативни документи, българска и чуждоезична литература. В труда са приложени 501 фигури, представляващи схеми, чертежи и фото заснемания, както и 2 авторови схеми, представящи методическия ред за „Избор на консервационна намеса“ и „Избор на консервационни техники и похвати“

Изследването е структурирано в десет части:

Въведение, изясняващо избора на тема, предмета, обекта и обхвата на проучване, целта на научното изследване, задачите за решаване, използваните методи и основната научна теза на труда.

Основно съдържание на труда, организирано в четири глави, разработени във взаимна обвързаност и последователност, озаглавени: „Приложение на камъка - исторически преглед“, „Проучване на камък“ и „Консервационни практики при опазване на сгради с каменен градеж и

каменни елементи“ и „Методика за опазване на сгради с каменен градеж (камък) по българските земи“ .

Изводи и приноси на дисертационния труд – част, представяща авторовата самооценка за постигнатите резултати от научното изследване, приносите на труда, ползвателите, към които той е насочен, и възможностите за неговото развитие.

Приложения, съдържащи масив от данни, формиран от докторанта в процеса на научното проучване по темата, тематично структуриран както следва: приложение А. „Методи за изпитване на строителни и скални материали“, приложение Б. „Климатични райони в България. Особености на климата“ и приложение В. “Римска империя. кариери на територията на България“,

Библиография на използваните от автора публикации, документи, и други източници.

Публикации, свързани със изследването – опис на публикациите на основни части от труда.

Изложената структура показва адекватна, балансирана композиция на труда, в която основна тежест имат частите, съставляващи неговото същинско научно-изследователско съдържание.

2. Актуалност и необходимост от дисертационния труд.

През изминалите 33 години се осъществи тотална промяна на националната система за опазване на недвижимото културно наследство. Някогашният Национален институт за паметниците на културата, който беше единствената организация, изпълняваща тази дейност в страната, покриваше чрез различни свои звена цялата полидисциплинарна палитра на опазването. С промените, инициирани през 1992 г., тези звена се трансформираха в отделни правни субекти - най-често държавни фирми по Търговския закон, и връзките между тях бяха прекъснати. Много от тях не понесоха конкуренцията на свободния пазар и бяха закрити. За съжаление това доведе до някои тежки последици за националната система за опазване:

- приемствеността в професионалното изграждане на специалистите беше прекъсната;
- натрупаното специфично знание, отложено в архивите на тези звена, беше разпиляно или дори унищожено;
- научният масив, създаден от института и по-специално от Научно-изследователската лаборатория към него, доколкото е съхранен, остава недостъпен;
- прекратена беше публикационната дейност на института; специализираната библиотека, фото и видео-архивите също са недостъпни, дори липсва информация и за степента на тяхната съхраненост.

Така се създаде настоящата ситуация на остър недостиг на специфична литература, посветена на консервационната проблематика изобщо и на архитектурно-консервационната в частност.

Едновременно с това в страната се наблюдава значителен подем на консервационно-реставрационни дейности, за съжаление, насочени не толкова в същинско опазване на обектите, колкото в усилия за повишаване на тяхната атрактивност с цел превръщането им в активиращ туризма фактор. В този процес, стимулиран от европейско финансиране, се включиха изпълнители без необходимата теоретична и практическа подготовка и резултатите от това са видни.

Казаното дотук, включително и изложените от автора мотиви в едноименната точка на труда, очертава настоящия труд като безспорно необходим и актуален.

3. Обект и предмет на изследването.

Обектът и предметът на изследването са заявени от автора ясно и недвусмислено. **Във фокуса на настоящото изследване е архитектурно-консервационната проблематика при опазване на камъка в обектите на българското недвижимо културно наследство**.

4. Цели и задачи на труда

Основна цел на труда е "... създаването на методически подход за консервационна намеса при опазването на НКЦ, гарантираща максимално съхраняване на тяхната материална и образна автентичност..." .

Предвид актуалната проблемна ситуация, очертана в т.II.2 от настоящото становище, считам, че горецитираната основна цел на труда е удачно намерена и формулирана. За нейното постигане дисертантът си поставя следните основни задачи, изведени и подредени във вярно намерен смислов и технологичен порядък:

- да се изследва употребата на камък на територията на България в исторически план;
- да се представят основните видове скали, употребявани у нас, като се опишат и изяснят техните свойства и характеристики и да се проследи тяхното отражение върху последващата употреба на добития камък като градежен материал;
- да се разясни добивът на строителния материал ‚камък', историческото му развитие и ползите от тази информация за опазването на НКЦ от камък;
- да се очертае естеството на разрушителните процеси и тяхната същност;
- да се представят методите за проучване и диагностика на състоянието на каменните градежи;
- да се разясни същността на консервацията, оригиналът в НКЦ и отношението към него при предприемането на консервационни намеси;

- да се разяснят и систематизират стъпките в процеса на опазване на камъка и каменния градеж;
- да се представят методите за намеса, тяхната специфика, предимства и недостатъци;
- да се създаде методика за опазването на НКЦ от камък или с каменен градеж на територията на България;

5. Изследователски методи

Работата се основава на два основни изследователски метода, които според нас са подбрани адекватно на предмета и обекта на изследването:

- аналитичен - във работата с различни литературни и графични източници, в съпоставката на отделни примери, в сравнението на опита у нас и в Европа и т.п.;
- емпиричен - натурно изследване на съществуващи обекти у нас и зад граница с оглед изясняване поведението на материала в зависимост от неговата природа, характеристики на средата и различни консервационни въздействия.

III. ПРИНОСИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Настоящият труд представлява автентична авторова разработка, базирана на задълбочено и пространно познание на националната и международна научна литература по темата и на личния практически опит на автора. В него могат да бъдат откроени следните **приноси**:

1. Мотивирано се очертава необходимостта от обвързване на архитектурно-консервационните идеи и решения с основно познание и задълбочено изследване на естеството на материала камък.
2. Прави се цялостен исторически преглед за употребата на камъка като строителен материал на територията на България - кариери, начин на добив, начин на обработка и приложение.
3. Очертава се значението и ползите от използването на петрографията като метод за изследване на историческата тъкан и свойствата на добавените елементи, както и за проследяване състоянието на градежа след извършени консервационно-реставрационни намеси.
4. Очертават се същността на процесите на деградация на каменни елементи и градежи.
5. Очертава се ролята на архитекта-консерватор в проектите за консервационна намеса на каменен градеж и значението, което неговите знания и подход имат за изготвянето на успешен проект и авторски контрол
6. Направена е систематизация на основните стъпки в процеса на опазване на обекти от камък или с каменен градеж. Разгледани са методите за намеса, тяхната специфика, предимства и

недостатъци, като е направена връзка с вида камък, от който е изграден обекта.

7. Изведен е методически ред за избор на консервационна намеса и на консервационни техники и материали.

IV. ПРИЛОЖЕНИЯ

Включените в труда приложения: „Методи за изпитване на строителни и скални материали», „Климатични райони в България. Особености на климата" и. "Римска империя. кариери на територията на България" по моя преценка са с особен принос към неговата полезност. Те предлагат синтезирано базисно познание, предназначено за архитекта, периферно на неговото професионално поле, но необходимо за постигане на качествена консервационна практика.

V. АВТОРЕФЕРАТ.

Представеният автореферат е изведен в обем 59 стр. и представя пълноценно резюме на разработения труд, позволяващо да се открояят неговите приносни характеристики.

VI. ПУБЛИКАЦИИ ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.

Представените от автора публикации по темата на труда са изготвени самостоятелно и са свързани със съществени части от разработката. Публикувани са в нереферирани редактирани колективни томове - сборници с доклади от съответни научни конференции, издадени през 2019, 2020 и 2021г. със следните издателски кодове: ISSN 2367-7252; ISSN: 1314-071X; ISSN 2535-0781.

VII. СЪОТВЕТСТВИЕ С МИНИМАЛНИТЕ НАЦИОНАЛНИ ИЗИСКВАНИЯ

Дисертантът напълно покрива .минималните национални изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото приложение и нормативните документи на УАСГ за придобиване на научната и образователна степен „доктор". Видно от приложената към настоящото становище справка при изискуеми 80 точки, дисертантът декларира 232 т. Значителното превишение е свързано както с публикационната дейност на кандидата, така и с богатата ѝ проектантска дейност в полето на архитектурната консервационно-реставрационна проблематика.

В ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

- предвид актуалността, навременността и полезността на представения труд;
- като считам, че същият е разработен в необходимата пълнота, и е написан с ясен, разбираем и терминологично прецизен език;
- като отчитам неговите приноси за познанието в полето на архитектурната консервация и реставрация;
- като се съобразявам с факта, че съществени части от дисертационния труд са публикувани;

- като имам предвид, че в труда и представените публикации не се констатира плагиатство;
- като считам, че са спазени минималните национални изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото приложение и нормативните документи на УАСГ.

приемам дисертационния труд на арх. Александра Вадинска за разработен с професионална вещина, демонстриращ познания по разглежданата тема и умения за извеждане на собствена, научно мотивирана позиция.

В качеството си на член на научното жури давам своя положителен вот за присъждане на образователната и научна степен „ДОКТОР" на арх. Александра Вадинска

17.09.2025

Член на Научното жури: .....

(проф. д-р арх. Йорданка Кандулкова)